

FØROYAR Í DAG

Heimurin aftaná kríggjð.

Heimurin hevur nóg mikið ríki-dømi til at øll menniskjur kundu sitið í góðum korum, og meira enn tað. Menniskjað hevur í okkara døgum fingið eitt sovorðið vald á náttúrkreftunum, at tað hevði ikki staðist á at nýtt hetta jarðarinnar ríkidømi á ein sovorðan hátt, at eingin leið neyð, men øll høvdu sína góðu útkomu og kundu arbeitt fyrri framstig og mentunarlíggum málum. Tá ið tað kortini ikki er soleiðis vordíð, kemur tað av at heimsins ríkidømi ikki er býtt sum tað skal.

Hetta hava vit øll somul hoyrt so mangan, og onkur man ivaleyst halda, at hetta ljóðar ov mikið lættvint til at vera satt. Og tað er kanska eisini naka um tað. Tað er so lætt at siga hvussu ið tað átti at verið.

Tað vil nú so vera, at einhver roynd til ábøtingar metir hardari móttøðu eina mest frá menniskjans maktgirnd ella ognargirnd, ið kanska kann sigast at vera eitt tað mest grundleggjandi lyndi í menniskjanum. Her er ikki bert talan um ognargirnd hjá einstaklingunum, her veit hon sær tó oftast eitt vist hógv; men verður maktgirndin national, er at kalla einki mark fyrri hvat hon kann elva av sær. National maktgirnd er ein tann størsti orsakin til kríggj. Nærum allir bardagar, ið hava verið millum lond, eru komnir av tjóðskapligari ráðaríkhæit og stórmakts-øvund.

Men sjálvandi eru ikki øll menniskjur, ið bógva á einum tjóðarumráði, líka ráðaríkhæit. Kanna vit væl eftir, fáa vit at siggja, at tað eina mest eru teir og teir stættir av íbúgvunum, ið eru atvoldin til ta tjóðskapligu ráðaríkhæitina, og harvið eisini til kríggjini. Hesir stættir eru fyrst og fremst stór-áðararnir og iðnaðarharrarnir í landinum. Tá ið hesir máttmiklu stættir kenna sínar interessur í vanda, verður vanliga sagt, at tjóðin er í vanda; og tað er jú eisini so, ti tess størri ein fyriteka er, tess størri er eisini hennara tjóðskapligi týðningur, tess meira hevur hon at týða í landsins húsarhaldi.

Tey stóru framstig, ið eru gjørd í teimum mentaðu londunum hesi síðstu hundrað árin, hava ført við sær, at hvør av teimum stóru tjóðunum er vordin at kalla risastór handilsfyriteka. Fyri allar hesar risa-fyritekar hevur tað verið umráðandi at fáa góðan vinning; men av tí, at góður vinningur fyrri eina tjóð ógvuliga væl kann orsaka vánaligan vinning fyrri eina aðra tjóð, hevur hetta ført við sær, at londini hava rivist og skrætst fyrri at vinna hvørt av øðrum og koma sær fram á odda. Hetta kappstrið hevur gjørt sitt stóra til at menna iðnaðarlívið og teknikkini í undangongulondunum. Tað ráddi ju um at kunna virka best og biligast, ti máttu ambodini, ið framleiða vørurnar, alsamt gerast betri og betri. Samtíðis galt eisini um ráevnini, at fáa sær fatur á teimum. Handilskappastrið millum tjóðirnar var so státt hetta: at kappast um teknisk framstig og um ráevnini. Heimsbardagin 1914—18 var beinleiðis orsakað av hesum kappastriðnum. Tað endaði, sum vit vita, við at annar av teimum striðandi pørtunum vann og harvið slóg móttøðupartin út í handilsviðurskiftum. Tey sigrandi londini hildu so fram har, sum tey høvdu slept; teirra mannasamfeløg høvdu fingið nøkur læst, men tað rættaði seg skjótt aftur, og alt varð stórt sæð sum áður.

Óðrvisi var tað í teimum tapandi londunum. Har vendi dastið av fólkinum sær ímóti teimum ráðandi stættunum og lægdu teir undir við teirra maktgirnd at hava komið landinum í kríggj og harvið elvt neyð, og fátaekradømi yvir tey óseku.

Kollveltingar komu í, og í Russlandi endaði kollveltingin við at teir kúgaðu stættirnar vunnu. Hesir stættirnar vóru iðnaðar- og landbúnaðar-arbeidarnir. Her í hesum heimsins størsta landi varð skipað eitt heilt nýtt samfelagslag, ein sosialistisk statskapitalisma, ið gjørdi bæði mann og kvinnu til arbeidsfólk hjá tí almenna.

Tann moralska hugsanin, ið hetta samfelags-lag byggir á, er tann: at ognargirnd væl er eitt

grundleggjandi lyndi í mannsins náttúru, men tað privatkapitalistiska húsarhaldið í øllum mentaðum londum hevur givið hesum lyndi alt ov góð gróðralíkindi. Menniskjuni eru beinan vegin upp-vand til ognargirnd, fyrst og fremst gjøgnum tann harða og bondska handils moralin, ið hevur verið tann vanligi. Menniskjur — eina mest av teimum áður kúgaðu stættunum — lata seg eisini hugtaka av øðrum kenslum enn ognargirnd, t. d. samkensla við starvsfelagar («kammeratskapskenslu»). Ein sovorðin samvinnukensla hevði bert ikki verið í metum í heiminum í størri stig. Í tí socialistiska Russlandi skuldi tað nú roynast um ein nýggjur samvinnu-moralur kundi veksa upp av teimum kúgaðu stættunum.

Í Vestur-Europa var tað vanligt at halda, at hetta nýggja «Sovjet»-stýri var ein hættislig roynd, ið ivaleyst fór at miseydnast og tað skjótt. Men Sovjet-stýrið helt og vaks seg sterkt — ikki á einum frium demokratiskum grundarlagi, men undir einum stýri, ið við harðskapi sá til at alt og øll legaðu seg undir eina einastu stóra skipan.

Eisini í øðrum londum, serstakliga í Týsklandi og Italiu, komu kollveltingar aftaná heimsbardagan. Tað er sjálvandi, at hendingarnar í Russlandi máttu festa í teir kúgaðu stættunum í báðum hesum londunum, og kommunistarnir vóru væl á veg til at fremja eina samfelagsskipan sum í Sovjet-rikinum. Men teir magnaðu ikki sum í Russlandi at savna alt fólkið. Kollveltingin var tí í langa tíð ein flæktur bardagi. Undir hesari flæktu kollveltingini eydnaðist tað so øðrum stættum at taka undandragið. Men tann statskapitalisman, ið varð framd í hesum londum, líktist ikki nógv teirri russisku. Tí útsjónar var ein líkheit; men í veruleikanum vóru tað tvær skipanir so ymiskar sum pluss og minus. Meðan tann russiska skipanin var sosialistisk, var tann italienska og týska fascistisk. Meðan teir kúgaðu stættirnar tóku ræðið í Russlandi, hendi eingin stættarbrotying í Týsklandi og Italiu. Har hendi bert tað, at staturin — eftir russiskum sniði —

tók alt valdið og skipaði fyrri øllum. Tað er eyvitað, at tá ið hetta hendi uttan at áðaraviðurskiftini vórðu broytt, var fylgjan tann, at í teimum fascistisku londunum vórðu iðnaðarharrarnir og stóránararnir sitandi við óbroyttari meg. Her var ikki talan um ein nýggjan moral. Tað var bert tann gamla nationala maktgirndin, ið aftur tók dyk á seg. Tí var tað eisini eyðsæð, at orsakar til stórmakts-kríggj komu upp aftur av nýggjum.

Týskland og Italia vuku seg sterk undir tí nýggju fascistisku statskapitalismuni og tann nationala maktgirndin kundi aftur leika við leysum teymi.

Nú herjar aftur kríggj, størri og øðligari enn nakrantíð áður. Men tá ið hetta kríggjð einaferð umsíður er bært at enda, verður ikki bert tann tapandi parturin, men eisini tann sigrandi at taka støðu til fólksins krav um eina djúptgangandi brotying av teimum samfelags-viðurskiftum, ið elvdu kríggjð við allari sínari ræðuligu neyð. Longu nú eru øll hugsandi menniskjur í teimum friu londunum á einum máli um at menniskjan má royna at oyða ella ið hvussu er doyva ta tjóðskapligu maktgirndina. Hetta kann einast eydnast um tað gamla moralska grundarlagið verður broytt. Tær ognir, ið nú bert koma einstøkum monnum og stættum til góðar, mugu við samvinnu gerast almennar. Nakað paradís verður heimurin ivaleyst ongatíð; men tað er tó munur á framgongd og afturgongd, og eitt stórfingjð framstig hevði tað verið um tann harði og órættvísi handilsmoralurin, ið higartil hevur rátt í londunum í Europa, missir tað grundarlag, hann nú byggir á. Eitt annað og rúmligari grundarlag má skapast, har tað verður byggt á samvinnu og menniskjansligheit.

Øll eiga at brúka
Føroyska hondsápu
frá fabrik OKKARA

Havnar
arbeiðsmannafelag

hevur eykaaðalfund 17. aug. 1944
kl. 8 s. p. í Tórshøll.

Dagsskrá:
Formannsval.
Ymist.

NEVNDIN

Ungur
maður

søkist til at hoyggja og sláa.

Tlf. 319 og 198.

Blanka er besta
blankingarevni.

Lærið at svimja!

Einar 2—3 vikur í august undirvíst eg í svimjing í Tórshavn.
Eri at hitta 2. og 3. aug. kl. 14—16 í telefon 375 Tórshavn, og somu dagar kl. 17—19 í Gundadali.

Poul E. Petersen.

KNÚT PETERSENS
SKÓSØLA

Tlf. 265. Tórshavn. Tlf. 265.

FØROYA
BRUNATRYGGING

Hús - innbúgv - vørur - verða tryggjað.

Skrivstovan er opin frá kl. 10-1 og 3-5.
Leygardag - - - 10-2.

Telf. 372.